

Kelet-ázsiai fejlődés: alapok és stratégiák*

Felcser Dániel

Dwight H. Perkins East Asian Development: Foundations and Strategies

Harvard University Press, 2013, p. 222

ISBN-13: 978-0674725300

Kelet-Ázsia több országában látványos fejlődés ment végbe az elmúlt évtizedekben, ami a helyi társadalmak minden rétegében éreztette hatását és a Föld népességének negyede számára emelte a jólétet. *Dwight H. Perkins*, a Harvard Egyetem politikai gazdaságtan professzora gazdaságtörténeti és összehasonlító megközelítéssel arra keresi a választ, hogy miként tudtak egyes kelet-ázsiai államok ritkán látott ütemben növekedni, miért tudtak egyesek jobban teljesíteni másoknál, és a leggazdagabb államok növekedése végül miért lassul le.

A szerző kiemeli, hogy a gazdasági fejlődés megértéséhez szükséges ismerni a történelmi alapokat. A vizsgált országok közös vonása, hogy nagyon alacsony egy főre jutó jövedelmi szintről kezdték meg a felzárkózást. Ezen kívül kulturális és etnikai szempontból sokkal homogénebbek voltak, mint például az európai hatalmak afrikai gyarmatai. Néhány kivételtől eltekintve, nem voltak országhatárokkal kapcsolatos nézeteltérések, valamint sok évszázados közös történelem, kultúra és nyelv jellemezte a régió népeit.

Az északkeleti és a délkeleti régió között azonban jelentős különbségeket is azonosítani lehet. A délkelet-ázsiai országok európai gyarmatok voltak, míg az északkelet-ázsiai államok – rövidebb időszakokat kivéve – megőrizték önállóságukat, és arrafelé erősek voltak a konfuciánus értékek. Ez a kulturális eltérés megmutatkozott abban is, ahogy az északi államokban nagyobb hangsúlyt kapott az oktatás, az írni-olvasni tudás aránya pedig magas

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Felcser Dániel a Magyar Nemzeti Bank közgazdasági elemzője. E-mail: felcserd@mnbb.hu.

volt, míg a délkeleti régió iskolázottság és az oktatás minősége terén is jelentősen lemaradt. A közgazdasági kutatások kimutatták, hogy a fokozatos felzárkózáshoz a makrogazdaság stabilitása és az erős intézmények mellett további feltételekre is szükség van – ilyen például az oktatás is. Az eddigieken túl az északi államok sűrűn lakottak voltak és mérsékelt éghajlattal rendelkeztek, míg a déli, kevésbé sűrűn lakott területeken trópusi klíma uralkodott. A gazdaságok induló fejlettségi szintje a kereskedelem, az ipar és a mezőgazdaság területén szintén az északi államok előnyét mutatta. Összességében az északkeleti államok történelmi, oktatási és üzleti szempontból is előnyösebb helyzetben voltak, mint délkelet-ázsiai társaik.

A szerző azonban kifejti, hogy még Kelet-Ázsia régióin belül is jelentős különbségek mutatkoztak abban, hogy az egyes országok milyen gazdasági modellt követtek. Bár először Japánban indult meg az ipar fejlődése, egyik ország sem csupán lemásolta a japán megoldásokat. Tajvan és Dél-Korea első lépésben erős állami támogatással az ipari termékek exportjának fellendítésére törekedett a vállalatok széles körében. A következő szakaszban előtérbe került a nehézipar támogatása, amihez a kiválasztott nagyvállalatok és iparágak kaptak célzott állami segítséget. Végül a harmadik fázist a külkereskedelem és beruházások liberalizálása jellemezte, ennek során nagyobb szerephez jutottak a piaci erők, míg a kormány inkább a további fejlődéshez, a magas technológiai szintet képviselő iparágakhoz szükséges humántőke fejlesztésében vállalt szerepet, és a fejlett technológiájú iparágakat támogatta kutatóintézetek alapításával, az oktatás fejlesztésével és kutatók hazacsábításával. A kormányzat tehát aktív szerepet játszott az iparosításban, azonban ez a szerep időközben változott. Ezzel szemben Hongkong és Szingapúr már a kezdetektől inkább a piaci folyamatokra alapozta fejlődését, a kormány szerepe a gazdaságot támogató környezet megteremtésére korlátozódott.

A növekedési teljesítményt vizsgálva, Délkelet-Ázsiában vegyesebb kép rajzolódik ki. A régió országaiban a sikeres gazdaságpolitika a nemzetközileg versenyképes munkaintenzív iparágak gyors felfuttatásán alapult. A nehézipar állami támogatása nagyrészt kudarchoz vezetett, főként az ahhoz szükséges alapok (például szakképzett dolgozók) hiánya miatt. Északkelet-Ázsiával szemben időnként a politikai instabilitás is gátolta a növekedés kibontakozását. Északkelet-Ázsiával összehasonlítva, a délkeleti régió teljesítménye visszafogottabb volt, de más fejlődő országokkal összevetve, az időszak nagy részében a növekedés jóval átlag feletti a gazdaságban és a társadalomban végbemenő, strukturális átalakulásnak köszönhetően.

Ahogy azt a szerző kiemeli, Kínában a szovjet mintájú tervgazdaság miatt már a kiinduló helyzet is eltért a többi kelet-ázsiai államétól. Az 1970-es évek végén induló gazdasági reformok több területen éreztették hatásukat, az 1990-es évek elején szárnyalni kezdő közvetlentőke-befektetés (FDI) pedig biztosította a külföldi piacokkal való kapcsolatot, a külföldi vállalatok modern termelési metódusokat és eszközöket hoztak magukkal Kínába. A szerző viszont megjegyzi, hogy Kína eredményei ugyanakkor nem egy átgondolt gazdaságstratégia gyümölcsei voltak: a gazdasági modellt a felmerülő problémákra egy-

más után adott gazdaságpolitikai válaszok alakították ki. A tervgazdaságtól való távolodás mellett jelentős szerep jutott a gazdasági-politikai környezetnek, illetve később a gazdaság megerősítése felé forduló, a közvetlentőke-befektetéseket támogató gazdaságpolitikának.

A szerző a gazdasági fejlődés múltbeli folyamatainak elemzése után végül kitér a jövőben várható tendenciákra. Az eddigi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy idővel minden gazdaság növekedése lelassul, amint eléri a magas jövedelmi szintet. E mögött fundamentális okok ugyanúgy állhatnak, mint nehezebben mérhető tényezők. Kína súlyánál fogva fontos kérdés, hogy mikor fog a lassuló szakaszba lépni. Előretekintve, a termelékenység növekedésének forrása a kutatás-fejlesztés lehet, ami viszont lassú és bizonytalan folyamat, ezért a korábbi termelékenységi ütem nehezen tűnik fenntarthatónak. Keresleti oldalról a beruházások visszaszoruló súlyát a fogyasztás fokozatos emelkedése ellensúlyozhatja. A két számjegyű növekedés lassulása sem jelenti majd azonban a felzárkózási folyamat végét.